



BRONISŁAW SIEMIENIECKI

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu

Pedagogika medialna w myśli teoretycznej Wacława Strykowskiego

ABSTRACT. Media pedagogy according to Wacław Strykowski. The article focuses on the Wacław Strykowski's concept of media education. It shows the importance made by the researcher and the resulting of his generalizations. It has numerous references to modern theoretical concepts. The text presents the thinking underlying the development of the objectives of media education. An equally important area of discussion was to show the features of this field of knowledge. Wacław Strykowski, by formulating these functions, has created conditions for deepening ties with the pedagogy of media education overall. This article includes the importance of theoretical thoughts of the researcher to separate the vision of media education from the views and positions presented in sociology and psychology.

Szybki rozwój technologii informacyjnych, i ich wykorzystanie w życiu człowieka, spowodował zmianę roli mediów w komunikowaniu. Dotychczasowa funkcja przekazu informacji została rozszerzona. Powstała sytuacja, w której media z przekaźnika informacji stały się „pełnoprawnym uczestnikiem” procesu komunikowania. Nowa rola mediów spowodowała, że dotychczasowa formuła technologii kształcenia i jej rozszerzonego ujęcia w postaci edukacji medialnej okazały się zbyt ciasne. Stąd pojawiła się potrzeba nowego zdefiniowania obszaru będącego na styku mediów – wychowania – procesu kształcenia.

W polskiej literaturze edukacyjnej po raz pierwszy pojęcie pedagogiki medialnej wprowadził na początku lat 80. ubiegłego wieku Ludwik Bandura. Będąc pod wpływem niemieckiej myśli pedagogicznej, przyjmował, że jest ona subdyscypliną naukową, której zainteresowaniem są tak zwane

mass media, zwłaszcza środki techniczne (Bandura, 1983, s. 3). Wspomniany badacz zwracał uwagę, że pedagogika medialna, będąc nauką społeczną, ma związki z teorią komunikacji. Niewątpliwie teza ta otworzyła drogę do rozszerzenia badań nad procesem komunikowania.

Dynamiczny rozwój nowych mediów przyczynił się do dyskusji nad rozszerzeniem przestrzeni pedagogicznej. Waław Strykowski, rozumiejąc potrzebę dokonania zmiany, rozwinął myśl Ludwika Bandury, tworząc zręby szerszego myślenia o pedagogice medialnej. Dokonując syntezy różnych aspektów pedagogiki medialnej, podejmowanych przez wielu autorów, m.in.: Henryka Deptę (1986), Stanisława Dylaka (1995), Janusza Gajdę (1987), Stanisława Juszczyka (1997a), Janinę Koblewską (1967), Adama Lepę (1998), Bronisława Siemienieckiego (1991), Wojciecha Skrzydlewskiego (1980), Macieja Tanasia (1997), Kazimierza Wentę (1997), Władysława P. Zaczyńskiego (1990) i wielu innych, stworzył podstawy nowego o niej myślenia. Niewątpliwie Waławowi Strykowskiemu udało się połączyć tradycję ze współczesnością.

Formułując w roku 1997 cel pedagogiki medialnej, Waław Strykowski przyjął strategię uogólniającą. Cel ten określił następująco:

[jest to] szukanie pewnych podstawowych, wspólnych, potwierdzonych empirycznie mechanizmów odbioru i oddziaływania mediów (Strykowski, 1997, s. 17).

Niewątpliwie było to, jak na owe czasy, nowatorskie podejście do konstruowania celu i miało duże znaczenie dla kształtowania się zrębów pedagogiki medialnej. Przyjęcie celu na tyle ogólnego, a przy tym jednoznacznego, nie ograniczyło dyskusji. Wręcz przeciwnie, otworzyło nową dla niej przestrzeń zarówno w obszarze społecznych mediów, jak i technologii informacyjnej. Obecnie, z perspektywy czasu, wyraźnie jest to widoczne, gdy poddamy analizie działy pedagogiki medialnej zaprezentowane w wydawnym w 2007 r. pierwszym podręczniku (por. Siemieniecki, 2007, s. 149):

- [...] ogólna pedagogika medialna obejmująca m.in.: media w komunikacji społecznej, problemy społecznej natury mediów, efekty komunikowania w społeczeństwie, instytucje medialne i mechanizmy decydujące o ich programie, koncepcje społeczeństw medialnych i ich wpływ na systemy edukacyjne, systemy edukacyjne a media;
- edukacja medialna zajmująca się procesem dydaktyczno-wychowawczym we wszystkich formach kształcenia, doksztalcenia i samokształcenia, metodyką kształcenia medialnego i informatycznego, technologią kształcenia;
- technologia informacyjna podejmująca zagadnienia związane z wiedzą o technologicznej stronie mediów i ich obsłudze, posługiwaniem się nimi w życiu codziennym;
- komputer w pedagogice specjalnej;

- media w świecie człowieka zajmujące się różnymi uwarunkowaniami bio-socjo-kulturowymi, cywilizacyjnymi aspektami wykorzystania mediów w uczeniu się człowieka.

Pomimo dynamicznych zmian społecznych wywołanych nowymi technologiami komunikacyjnymi ważkość sformułowanego przez Wacława Strykowskiego celu obserwujemy także we współczesnym jego definiowaniu. Obecnie przyjmuje się, że celem pedagogiki medialnej jest

[...] udzielenie odpowiedzi na fundamentalne pytania związane z funkcjonowaniem człowieka w świecie mediów oraz znalezienie sposobów poznania mechanizmów odbioru i oddziaływania mediów (Siemieniecki, 2007, s. 149).

Definicja ta rozwija wcześniejsze jej rozumienie sformułowane przez Wacława Strykowskiego. Kładzie większy nacisk na związki człowieka z mediami. Uwidacznia się tu nowa rola mediów jako równoprawnych uczestników gry komunikacyjnej.

Równie ważne dla rozwoju pedagogiki medialnej było wyznaczenie przez Wacława Strykowskiego funkcji pedagogiki medialnej. Ustalając je, pokazał ich ciągle zanurzenie w pedagogice ogólnej. Miało to duże znaczenie dla wyodrębnienia wizji pedagogiki medialnej i odróżnienia jej od socjologicznych oraz psychologicznych poglądów i stanowisk. W swoich rozważaniach Wacław Strykowski wskazał na cztery podstawowe funkcje pedagogiki medialnej: opisową, wyjaśniającą, prognostyczną i techniczną.

Pod pojęciem funkcji opisowej rozumiał on wskazanie stanu istniejącego, czyli diagnozowanie „różnego rodzaju sytuacji edukacyjnych wywołanych przez media”. Wyznaczona przez niego funkcja ma duże znaczenie dla badań mieszczących się w odpowiedzi na pytanie, „jak jest?”. Zakreślenie takiego obszaru funkcji opisowej ściśle wiąże się z myśleniem o badaniach prowadzonych na gruncie pedagogiki.

Druga funkcja, nazwana przez Wacława Strykowskiego wyjaśniającą, ma na celu odpowiedź na pytanie, „dlaczego tak jest?”. Funkcja służy wyjaśnieniu zjawisk i procesów towarzyszących efektom oddziaływania mediów. Przyjęcie przez pedagogikę medialną funkcji wyjaśniającej umożliwia wykorzystanie wiedzy z innych dziedzin nauki do prowadzonych na jej gruncie badań. Szczególnie dziś, w okresie szybkiego rozwoju neuronauk poznawczych, mających wymiar interdyscyplinarny, łączenie wielu dziedzin wiedzy pozwala pedagogice medialnej rozwinąć się zarówno na płaszczyźnie teoretycznej, jak i praktycznej. Omawiana funkcja umożliwia wskazanie relacji pomiędzy korzeniami pedagogicznymi a innymi naukami podejmującymi problemy mediów.

Wyznaczenie pedagogice medialnej funkcji prognostycznej odpowiada na pytanie, „jak będzie?”, dotyka podstaw pedagogiki. Przewidywanie

skutków działania mediów pozwala określić następstwa wychowawcze. Dotyka zatem istoty działań pedagogicznych. W dobie powszechnie występującej technologii komunikacyjnej w życiu człowieka spotykanych jest wiele zagrożeń, nie tylko rozumianych tradycyjnie, jak na przykład agresja i przemoc w mediach, ale pojawiają się zagrożenia znacznie poważniejsze, dotyczące samego człowieczeństwa. Przykładem może być cyborgizacja człowieka i relacji pomiędzy ludźmi. Odczytywanie myśli innych stwarzać będzie możliwość jeszcze doskonalszego manipulowania (por. Siemieniecki, 2006), co stanowić będzie poważne zagrożenie dla społeczeństw opartych na wiedzy. Wyznaczenie przez Waława Strykowskiego tej funkcji pedagogiki medialnej ma zatem zasadnicze znaczenie dla opisanego zjawiska i procesów zmian cywilizacyjnych.

Czwarta funkcja, nazwana przez Waława Strykowskiego techniczną, pozwala odpowiedzieć na pytanie, „jak działać, aby osiągnąć cel?”. Funkcja ta przejawia się w wskazaniu praktycznej drogi osiągnięcia celów.

Określenie funkcji pełnionych przez pedagogikę medialną pozwoliło lepiej ukazać jej miejsce w dziedzinie nauk o edukacji. Jako subdyscyplina pedagogiczna korzeniami tkwi ona w nurcie dydaktyki i wychowania. Wskazanie owych funkcji przez Waława Strykowskiego niewątpliwie stanowi ważny wkład w tworzenie zrębów teoretycznych pedagogiki medialnej. Opowiadając się za pedagogiką jako nauką intencjonalną, wspomniany badacz nawiązuje do myślenia o mediach w kategoriach humanistycznych. Podejście to jest w opozycji do myślenia o pedagogice w kategoriach postmodernistycznych, gdyż – zdaniem Waława Strykowskiego – nie można ograniczać swoich zadań jedynie do opisu i krytyki. Sposób myślenia w tych kategoriach jest zgodny z widzeniem roli i miejsca pedagogiki we współczesnej edukacji.

Waław Strykowski wielokrotnie podkreślał znaczenie rekomendowania różnych sposobów i technik racjonalnego działania. Będąc zwolennikiem takiego podejścia do aktywności naukowej, zbudował warsztat badawczy charakterystyczny dla myślenia w kategoriach konstruktywistycznych. Zwracając uwagę na wspomaganie rozwoju, perswazji i podmiotowego traktowania odbiorców mediów, otworzył szeroki front dyskusji o zjawisku medialności. Znalazło to swoje odbicie w rozwijaniu teorii kształcenia medialnego, które jest dziś oryginalną polską koncepcją teoretyczną stanowiącą jeden z filarów pedagogiki medialnej.

Myślenie w kategoriach multimedialności istotnie wpłynęło na kierunek myślenia kolejnych pokoleń badaczy podejmujących dyskusję o mediach i ich roli w życiu człowieka. Ten sposób widzenia pedagogiki medialnej coraz wyraźniej wpływa na tworzenie wizji edukacyjnych, a także myślenie o nich w kategoriach humanistycznych.

Współczesna pedagogika medialna coraz częściej korzysta z teorii psychologii poznawczej. Stało się to możliwe między innymi dzięki temu, że jeszcze w latach 80. ubiegłego wieku powstało wiele prac, wśród których na uwagę zasługuje książka autorstwa Wacława Strykowskiego poświęcona tworzeniu audiowizualnych materiałów dydaktycznych. Te i inne prace wspomnianego autora uitorowały drogę do licznych prac badawczych, np.: Stanisława Juszczyka (1997), Wojciecha Skrzydlewskiego (1990), Bronisława Siemienieckiego (2004) i innych.

Reasumując, w bogatym dorobku Wacława Strykowskiego znajdujemy szereg fundamentalnych dla pedagogiki medialnej wątków teoretycznych. Czekają one na rozwinięcie przez kolejne pokolenia badaczy. Fakt ten ukazuje, w jak znaczący sposób dorobek ten wpływa na współczesne nauki o edukacji.

Literatura

- BANDURA L. (1983): *Pedagogika medialna*, „Ruch Pedagogiczny”, nr 3–4.
- DEPTA H. (1986): *Fabryka snów czy szkoła życia*, Centralny Ośrodek Upowszechniania Kultury, Warszawa.
- DYLAK S. (1995): *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Wyd. Nauk. UAM, Poznań.
- GAJDA J. (1987): *Telewizja młodzież kultura*, WSiP, Warszawa.
- JUSZCZYK S. (1997a): *Komunikacja człowieka z komputerem w ujęciu systemowym*, „Kultura i Edukacja”, nr 3–4.
- JUSZCZYK S. (1997b): *Komunikacja człowieka z mediami*, Wyd. Śląsk, Katowice.
- KOBLEWSKA J. (1967): *Szkoła i środki masowego oddziaływania*, PZWS, Warszawa.
- LEPA A. (1998): *Pedagogika mass mediów*, Archidiecezjalne Wyd. Łódzkie, Łódź.
- SIEMIENIECKI B. (1991): *Środki dydaktyczne w procesie myślenia twórczego*, Prace Monograficzne, t. 134, Wyd. Nauk. WSP, Kraków.
- SIEMIENIECKI B. (2004): *Kognitywistyka a edukacja medialna*, [w:] T. Lewowicki, B. Siemieniecki, *Współczesna technologia informacyjna a edukacja medialna*, Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- SIEMIENIECKI B. (2006): *Manipulacja – Media – Edukacja*, Multimedialna Biblioteka Pedagogiczna, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- SIEMIENIECKI B. (red.), (2007): *Pedagogika medialna*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- STRYKOWSKI W. (1984): *Audiowizualne materiały dydaktyczne. Podstawy kształcenia multimedialnego*, PWN, Warszawa.
- STRYKOWSKI W. (1997): *Media w edukacji: Od nowych technik nauczania do pedagogiki i edukacji medialnej*, [w:] W. Strykowski (red.), *Media a edukacja*, eMPi?, Poznań.
- SKRZYDLEWSKI W. (1980): *Uniwersytecki wykład telewizyjny*, Wyd. Nauk. UAM, Poznań.
- SKRZYDLEWSKI W. (1990): *Technologia kształcenia. Przetwarzanie informacji. Komunikowanie*, Wyd. Nauk. UAM, Poznań.
- TANAŚ M. (1997): *Edukacyjne zastosowanie komputerów*, Wyd. Żak, Warszawa.
- WENTA K. (1997): *Wprowadzenie do metod nauczania elementów informatyki w szkole. Podstawy teoretyczne z dydaktyki w informatyce stosowanej*, Wyd. Uniw. Szczecińskiego, Szczecin.
- ZACZYŃSKI W.P. (1990): *Uczenie się przez przeżywanie. Rzecz o teorii wielostronnego kształcenia*, WSiP, Warszawa.

